

HANNAH PAKULA

ULTIMA ROMANTICĂ

Biografia reginei Maria

CUPRINS

<i>Mulțumiri pentru citatele preluate</i>	7
<i>Nota autoarei</i>	13
<i>Personajele principale și gradul lor de rudenie cu regina Maria</i>	17

Partea întâi EUROPA CASELOR REGALE

Capitolul 1	23
-------------------	----

Partea a doua COPILĂRIA ȘI CĂSĂTORIA

Capitolul 2	39
Capitolul 3	53

Partea a treia PRINCIPESA MOȘTENITOARE

Capitolul 4	75
Capitolul 5	89
Capitolul 6	102
Capitolul 7	116
Capitolul 8	133
Capitolul 9	149
Capitolul 10	160
Capitolul 11	174
Capitolul 12	186

Partea a patra
REGINA

Capitolul 13	199
Capitolul 14	211
Capitolul 15	226
Capitolul 16	237
Capitolul 17	245
Capitolul 18	260
Capitolul 19	272
Capitolul 20	284
Capitolul 21	296
Capitolul 22	313
Capitolul 23	330
Capitolul 24	341
Capitolul 25	351
Capitolul 26	370

Partea a cincea
REGINA-MAMĂ

Capitolul 27	391
Capitolul 28	410
Capitolul 29	423
Capitolul 30	433
Capitolul 31	446
Epilog	461
<i>Note</i>	466
<i>Bibliografie selectivă</i>	496
<i>Index</i>	510

CAPITOLUL 1

Precum rațele, Casa de Hanovra nu a dat părinți buni. Și-au călcat urmașii în picioare.

— OWEN MORSHEAD, bibliotecar al castelului Windsor

Dacă lucrurile ar fi fost aranjate ca de obicei în familia reginei Victoria — cu alte cuvinte, exact cum ar fi dorit regina —, tatăl Mariei a României nu s-ar fi căsătorit niciodată cu mama ei. Dar obiecțiile reginei nu au fost luate în seamă și, la 23 ianuarie 1874, a avut loc căsătoria dintre cel de-al doilea fiu al său, principele Alfred, duce de Edinburgh*, cunoscut în familie drept Affie, și marea ducesă Maria Alexandrovna, singura fiică a țarului.

Regina încercase de multă vreme să-l însoare pe Affie pe alte meleaguri. Cu 12 ani în urmă, îl plasase cu mână fermă într-un con de umbră, pregătind între timp terenul pentru întâlnirea fratelui mai mare, Bertie (Edward al VII-lea de mai târziu), cu grațioasa principesă Alexandra a Danemarcei. Victoria însăși îi scria fiicei celei mari, Vicky, principesă moștenitoare a Germaniei: „Affie ar fi gata s-o ia de nevastă imediat și, la drept vorbind, dacă B. ar refuza, i-aș recomanda lui Affie să se logodească și să se căsătorească cu ea peste trei ani. Va fi înstărit — are perspective frumoase și e un om fermecător.”¹

La vremea aceea, ducele de Edinburgh avea doar 18 ani. Perspectivele și starea lui materială însemnau moștenirea ducatelor germane de Coburg și Gotha. Deși la momentul respectiv regina îl prefera — pentru înșurătoare — fratelui său mai mare, aceasta nu-și putea permite să ignore prioritățile dinastice: trebuia respectată ordinea de succesiune la tron. Victoria s-a simțit ușurată

---

* Ultima persoană care a deținut acest titlu înaintea principelui Philip, soțul M.S. Regina Elisabeta a II-a, actuala regină. (*N. a.*)

când principele de Wales s-a căsătorit cu principesa Alexandra (Alix) a Danemarcei, în martie 1863. A fost, însă, mai puțin mulțumită atunci când tânărul duce de Edinburgh nu și-a ascuns admirația pentru soția fratelui său; regina i-a mărturisit aceste temeri surorii lui mai mari, Vicky:

„Îți pot spune, confidențial, că facem tot ce ne stă în putință să-l ținem departe [pe ducele de Edinburgh] de Marlborough House [reședința principelui și a principesei de Wales], pentru că se dovedește mult prea îndrăgostit de Alix ca să-i permitem să stea prea mult pe acolo fără a distruge fericirea a toți trei, iar Affie nu are tăria de spirit (sau, mai curând, de principii și de caracter) pentru a rezista tentației, și asta seamănă cu un joc cu focul. Dragul de tata spunea întotdeauna că admirația și chiar dragostea nu sunt un păcat — și nici nu poți împiedica impulsurile naturale —, dar e de datoria ta să eviți tentația cu orice chip. Îți poți imagina cât de mult ne îngrijorează situația. Iar Affie e foarte dornic să se însoare și sper să-și poată canaliza afecțiunea cu multă sta-tornicie, chiar dacă se va putea căsători de-abia peste doi ani.“²

Dorința ducelui de Edinburgh de a-și găsi mireasă nu a fost un motiv atât de arzător pentru o logodnă rapidă, pe cât a fost ultima descoperire a mamei lui — „o lovitură dură“ dată „constituției ei slabe și șubrezite“³ — că nu mai putea avea încredere în el în privința femeilor. Obsesia reginei pentru puritate era moștenită de la răposatul ei soț, principele Albert, fiind combinată cu groaznicul exemplu al unchilor ei. Și pentru că Affie nu moștenise de la tatăl lui credința neclintită că omul poate rezista tentației, găsirea unei soții se dovedea imperioasă. „Tânăra principesă de Altenburg ar fi o partidă foarte bună“, spunea regina, „ca și principesa de Hanovra, și poate că nici principesa cea mai mare de Weimar nu se va face așa de urâtă...“⁴

Catherine, principesa de Oldenburg, se mândrea cu „dinți foarte buni și o piele frumoasă“⁵, dar n-a reușit să-i fure inima prințului. Deși o găsea pe principesa Marie de Saxa-Altenburg „foarte drăguță, foarte înaltă... cu niște ochi mari, cenușii și gânditori“⁶, sora lui, Vicky, auzise că tânăra „avea un aer bolnav, dinții stricați, era foarte ciolănoasă și avea mâini și picioare mari“⁷. Vicky a mai șters-o de pe listă și pe principesa Wilhelmine de Württemberg; o găsea „foarte ștersă, nu atât din cauza trăsăturilor, cât mai curând din cauza aspectului nesănătos și neglijent — un păr atât de neîngrijit și un ten urât“⁸. Lui Affie îi plăcea Frederika, principesă de Hanovra, dar regina a scos-o din cărți pe motive politice și de sănătate; pe lângă faptul că tatăl Frederikăi era orb, Casa de Hanovra fusese deposedată de tronul Angliei de Casa de Coburg, iar o căsătorie între cele două case ar fi fost interpretată drept o restaurație.

Cea mai potrivită candidată la mâna ducelui de Edinburgh era o principesă germană, Elisabeta de Wied, a cărei carte de vizită era impecabilă. Inițial, familia o văzuse ca posibilă consoartă a principelui de Wales, dar Vicky obiectase atunci, deoarece „nu i se părea bine-crescută”⁴⁹. „Nu are un nas prea frumos și are bărbia cam lungă... nu prea arată ca o lady.”⁴¹⁰ Lăsând deoparte neajunsurile fizice, Elisabeta avea aspirații intelectuale și artistice care-i puneau pe gânduri pe cei din jur. Până și Vicky, o tânără de o inteligență remarcabilă, se simțea de multe ori jenată în prezența ei: „E atât de ciudată... spune niște lucruri câteodată, că nu știu unde să-mi îndrept privirea — roșesc toată — și vorbește atât de mult și râde atât de tare!”⁴¹¹

Odată principele de Wales însurat și riscurile îndepărtate, Vicky a privit-o mai atent pe principesa de Wied. „Am văzut-o pe Elisabeta de Wied... ieri”, îi scria reginei în 1864, „și mi-a plăcut foarte mult. A făcut mari progrese... Silueta și mersul nu-i vor fi niciodată grațioase, dar acum e o persoană foarte draguță... Ai abandonat ideea de-a o căsători cu Affie?”⁴¹²

Tânărul și frumosul duce de Edinburgh a fost trimis în Germania pentru a o întâlni pe principesa Elisabeta de Wied — confruntare din care s-a retras rapid. Ajuns la castelul Wied din pădure, a fost prezentat unei tinere îmbujorate, cu fața rotundă, care, aflând că ducele cântă la vioară, i-a cerut imperativ să le cânte, mamei și ei, chiar acolo, sub fagi. Jenat peste măsură de un asemenea recital în pădure, Affie nu s-a sinchisit prea mult de protocolul regal și a informat-o prompt pe mama Elisabetei că nu avea de gând să se însoare cu fiica ei sub niciun motiv.*

Evident, regina era descurajată în legătură cu cel de-al doilea fiu al ei. „De-ar găsi o prințesă care să i se potrivească și care să-i fie pe plac”, îi scria ea lui Vicky, „nu m-ar deranja prea mult cine ar fi. Opțiunile se împuținează și cred că e cazul să trecem peste dificultățile legate de religie — mă gândesc la religia greacă [Biserica Ortodoxă] — și cred că am putea trece cu vederea ușor, dacă ar exista persoana potrivită... Mă tem că Elisabeta de Wied (care mi-ar fi plăcut atât de tare) nu merge — pentru că n-o place deloc... Nu-ți dai seama cât de mult mă îngrijorează Affie.”⁴¹³

---

* Elisabeta de Wied s-a căsătorit, în cele din urmă, cu bărbatul care avea să devină regele Carol I al României. Și-a câștigat și un renume de scriitoare, sub pseudonimul Carmen Sylva. Dar mai important pentru povestea noastră este faptul că urma să joace un rol major în viața fiicei celei mari a ducelui de Edinburgh, Maria, cea care a devenit principesa moștenitoare a României și care i-a urmat la tron. (N. a.)

În parte, îngrijorarea reginei era legată de poziția ducelui de Edinburgh în familia regală engleză. Pentru că era doar al doilea fiu al Victoriei, soția lui, oricare ar fi fost ea, ar fi urmat, în ordinea de succesiune la palatul Buckingham, după principesa de Wales (Alix) și principesa moștenitoare a Germaniei (Vicky). Ordinea de succesiune era o chestiune arzătoare între principesele zilei și, din păcate, șansele lui Affie de a-și găsi o partidă bună erau împuținată de statutul său.

Cu toate că, la împlinirea vârstei de 18 ani, ducelui de Edinburgh îi fusese oferit tronul Greciei — poziție care i-ar fi acordat viitoarei lui consoarte o coroană —, oferta a fost refuzată în numele lui de către regină. Și asta nu numai pentru că ea semnase un pact cu Franța și Rusia de a nu se atinge de tronurile din Balcani, ci și pentru că hotărâse împreună cu tatăl lui Affie, pe când acesta trăia, să-l așeze pe tânăr în altă parte. Deoarece principele de Wales avea să moștenească la un moment dat tronul Angliei, principele Albert și-a desemnat cel de-al doilea fiu la succesiunea ducatelor de Coburg și Gotha din Germania, titluri și teritorii deținute de ducele Ernst, fratele principelui Albert, care nu avea copii. Iar pentru regină, o hotărâre a soțului ei echivala cu o poruncă dumnezeiască. Affie trebuia să se supună deciziei luate de tatăl preaiubit înainte de moartea sa timpurie. Până atunci avea să-și urmeze cariera navală.

În 1866, la vârsta de 22 de ani, ducelui de Edinburgh i-a fost încredințată comanda navei *Galatea*, una dintre cele mai bine echipate și mai rapide nave ale vremii, la bordul căreia a făcut o serie de călătorii prin lumea întregă, menite să transmită preocuparea reginei pentru supușii din teritoriile îndepărtate. În timpul primului voiaj, care a culminat cu Australia, Affie a mâncat friptură de alpaca și porumbel wonga la grătar, cu ocazia unui banchet la Sydney, unde, după cum scria ziarul *Mail* din Sydney, „mesele au fost decorate cu mult bun-gust cu flori artificiale, parfumate special pentru această ocazie”¹⁴. A fost sărbătorit într-o manieră extravagantă și i s-a oferit tronul Australiei, caz în care și-ar fi detronat mama, urmând ca, mai apoi, ducele să supraviețuiască și unui atentat. În 1868 a revenit în Anglia, rănit și primit de toată lumea ca un erou nerecunoscut, cu excepția reginei. Succesul din străinătate nu putea compensa micile păcate filiale. „Mă tem că nu putem pune prea multă bază pe el”, îi scria regina lui Vicky, la câteva luni de la revenirea lui în țară, „și nici măcar nu pot avea încredere, nu mă pot bucura și nu mă simt în largul meu când e acasă. Căsătoria l-ar putea aduce pe calea cea bună, dar tare mă tem că va continua în același stil — câți nu fac așa!”¹⁵

La sfârșitul verii, ducele de Edinburgh și-a întâlnit viitoarea soție, pe marea ducesă Maria, fiica țarului Alexandru al II-lea al Rusiei.

Întâlnirea a avut loc prin intermediul cumnatei lui Affie, Alix, și al surorii ei, Dagmar — două principese daneze, una căsătorită cu moștenitorul tronului Angliei, iar cealaltă cu al Rusiei. Fiind foarte devotate una celeilalte și dorind să slăbească tensiunile dintre țările lor de adopție, tinerele au invitat membri ai Caselor de Hanovra* și Romanov la reuniunile anuale ale familiei regale daneze. Acestea erau petreceri imense, unde erau primiți angajați ai curții și servitori personali. Politica era un subiect interzis. Cu una dintre aceste ocazii, în vara lui 1868, ducele de Edinburgh a întâlnit-o pe marea ducesă. Și cu toate că fiul reginei avea 24 de ani, iar fiica țarului doar 15, a hotărât să se însoare cu ea. Și pentru că Maria nu era deosebit de frumoasă, e posibil ca Affie să fi fost atras de reputația ei de cea mai bogată principesă din Europa. Cât despre ea, probabil că a fost impresionată de strălucirea unui bărbat mai în vârstă, proaspăt întors din călătorii exotice, convalescent în urma unui atentat. Ambele familii s-au opus deosebit de serios acestei căsătorii, încât s-au scurs patru ani înainte ca Affie să aibă curajul de a-i cere mâna, în mod oficial, mării ducese.

Chiar și după patru ani, țarul a refuzat să-și dea consimțământul pe loc. Alexandru al II-lea își adora singura fiică. Era asistenta lui, îi citea zilnic scrisorile și corespondența cifrată. Îi înțelegea problemele legate de mama ei, chinuită de o boală cronică, reușind, în același timp, să fie foarte apropiată de țarina șubrezită. Astfel, nu e deloc greu de înțeles cât de dureroasă era, pentru ambii părinți, ideea de a-și vedea fata măritată cu fiul Victoriei și plecată în Anglia. Propunerea inițială a ducelui de Edinburgh, trimisă pe canale diplomatice, a primit doar un răspuns călduț și a pus toată curtea rusă pe jar, în căutarea altui soț pentru principesă.

Țarina a făcut aranjamente ca fiica ei să-i întâlnească pe toți candidații potriviți și i-a explicat fratelui ei: „Țarul este în continuare *împotriva* căsătoriei cu Alfred... Pe de altă parte, Maria înclină mult mai mult spre el — mai ales spre poziția lui — decât spre Stuttgart, Strelitz sau Schwerin; dar, dacă mi-ai putea găsi un *prinț șarmant*, gata să stea în Rusia, eu una l-aș prefera oricărui dintre ei.”¹⁵ Alternativele la ducele de Edinburgh s-au dovedit o dezamăgire, astfel că în primăvara lui 1873 până și țarul s-a împăcat cu ideea căsătoriei.

În timp ce Romanovii nu știau ce să mai facă în legătură cu propusul mariaj, regina Victoria, o rusofobă înfocată, făcea, la rândul ei, tot ce-i stătea în putință pentru a se opune. Eventualitatea unei mari ducese ruse drept noră

* Abia după 1917, Casa Regală Britanică a devenit cunoscută sub numele Casa de Windsor. (N. a.)

Ultima romantică este povestea unei vieți fără asemănare, cu regi, regine, prinți și prințese. La sfârșitul secolului al XIX-lea, a fi prințesă născută într-o mare casă domnitoare a Europei era mai mult un neajuns decât un privilegiu. Rațiunile de stat au obligat-o și pe Maria de Edinburgh, nepoata reginei Victoria și a țarului Alexandru al II-lea, să accepte căsătoria cu prințul moștenitor al unui regat foarte tânăr de la porțile Orientului, România. Însă calculele capetelor încoronate și ale politicianilor s-au dovedit cu totul greșite. Ajunsă la București, Maria a descoperit că frumusețea, farmecul și inteligența o îndreptățesc să joace un rol mai important și mai folositor pentru noua sa patrie, pe care a învățat să o iubească pătimăș. Ca regină, Maria a fost simbolul dăător de speranță al României în anii grei ai Primului Război Mondial, fie mergând pe front, fie implicându-se în jocurile aparent subtile ale diplomațiilor occidentale. Ca femeie, a avut pasiuni și decepții, trebuind să lupte cu prejudecățile epocii sale. Ca mamă, a fost împlinită și a îndurat și durerea pierderii unui fiu. Ca scriitoare, a cunoscut succesul în țara ei și în întreaga lume. Ca personalitate, iradiantă și excentrică, a fost favorita presei internaționale, care a răsfățat-o cu superlative. Ca personaj istoric, a învins uitarea, chiar și în timpurile în care în patria sa nu mai era îngăduit să se vorbească despre marile simboluri și despre marile personalități. A fost, cu adevărat, ultima romantică a unei epoci irepetabile.

„*Ultima romantică* este povestea regalității luate de valurile crude ale secolului al XX-lea. Hannah Pakula combină erudiția cu eleganța narativă într-o fascinantă redare a unei vieți pline de iluzie, dramă și patos.“

ARTHUR M. SCHLESINGER, JR.
istoric și om politic american

„Hannah Pakula are un stil clar, precis, încărcat de spirit. Regina Maria este una dintre acele personalități fascinante care marchează trecerea de la secolul al XIX-lea la secolul al XX-lea, legând lumea de dinaintea Primului Război Mondial de cea care i-a urmat. Hannah Pakula recrează lumea reginei Maria și dovedește că aceasta a fost o personalitate a istoriei cu totul ieșită din comun.“

ROBERT K. MASSIE
istoric, laureat al Premiului Pulitzer